

Asia: VN/1195/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot

Suojelutyötä koskevan lainsäädännön valmistelu

SAK viittaa palkansaajakeskusjärjestöjen yhteiseen eriävään mielipiteeseen hallituksen esitysluonnoksesta laiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain muuttamisesta, mutta täydentää eriävässä mielipiteessä esitettyä seuraavilla huomioilla.

Suojelutyötä koskevassa lakihankkeessa on kysymys soveltamisalaltaan yleisestä ja kategorisesta työtaisteluoikeuden rajoituksesta. Kysymys on asiallisesti työntekijöitä ja työntekijöiden yhdistyksiä koskevista oikeudellisista velvollisuuksista, jotka eivät millään tavalla koske työnantajia tai työnantajien yhdistyksiä. Sääntely on tässä suhteessa erittäin epätasapainoista ja yksipuolista. Pelkästään se seikka, että ehdotettavan sääntelyn perusteella edellytetään työnantajalta sellaisia toimia, jotka olisivat vakiintuneen työmarkkinakäytännön perusteella ja ovat kansainvälisten sopimusten tulkinta- ja valvontakäytännön mukaan joka tapauksessa eturiitatilanteissa työnantajia koskevia vähimmäisvelvollisuuksia, ei muuta tätä lähtökohtaa mihinkään.

Nyt ehdotettavan sääntelyn valmistelu on ollut puutteellista, eikä valmistelussa ole toteutettu eduskunnan lausumassa EV 105/2022 edellytetyjä kehittämistarpeita. Kuten mietinnössä on esitetty, suojelutyön järjestäminen ei ole nykyisessä työmarkkinakäytännössä muodostunut ongelmaksi, eikä vakavaa vaaraa esimerkiksi hengelle tai terveydelle ei ole syntynyt. Ehdotettavan sääntelymallin puitteissa suojelutyötä koskevan sääntelyn soveltamisalaa laajennettaisiin kuitenkin merkittävästi eduskunnan lausumassa tarkoitettua pitemmälle.

Suojelutyön tarpeellisuutta koskevan kokonaisvaltaisen arvion ja selvitystyön laiminlyönti heijastuu väistämättä myös esitysluonnoksen laatuun. Suojelutyötä koskeva lakiesitys on kokonaisuudessaan sekava ja ongelmallinen. Esitys sisältää lukuisia ristiriitaisuuksia sekä päällekkäisyyksiä myös olemassa olevan lainsäädännön kanssa, joita ei ole mietinnössä huomioitu. Tämä koskee erityisesti julkisen sektorin olemassa olevaa suojelutyösääntelyä. Suojelutyötä koskevalla yksipuolisella lainsäädännöllä ei vahvisteta työmarkkinaosapuolten yhteistä näkemystä tai toimintaperiaatteita suojelutyön turvaamiseksi ristiriitatilanteissa.

Ehdotettava sääntely olisi tästä näkökulmasta tarkasteltuna yksinomaan uusi, työtaisteluoikeuteen kohdistuva lisärajoitus, jonka puitteissa eturiitatilanteissa ilmenevät neuvottelukysymykset voidaan viime kädessä keinotekoisesti muuntaa oikeusriidoiksi työnantajan etuja vahvistaen työntekijöiden työtaisteluoikeuden kustannuksella.

Turvaamistoimista

Ehdotuksen suhdetta oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:ssä säädettyyn yleiseen turvaamistoimenpiteeseen tulisi käsitellä tyhjentävästi. KKO on katsonut, että työtaistelutoimenpide voidaan kieltää turvaamistoimenpiteenä OK 7:3:n nojalla silloin, kun turvaamistoimihakemus liittyy sellaiseen pääasiaan, joka voisi johtaa ulosottokaaren 2 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun työtaistelutoimenpiteen kieltävään ratkaisuun.

Kuten palkansaajakeskusjärjestöjen eriävässä mielipiteessä on todettu, ehdotukseen sisältyvä väliaikaista kieltoa koskeva säännös on olennaisilta osiltaan erittäin samankaltainen mekanismi OK 7:3 §:n yleistä turvaamistoimea koskevan säännöksen kanssa. KKO:n oikeuskäytännöstä seuraavat oikeusohjeet on teknisesti sisällytetty mietinnön perusteluihin, mutta näistä seuraavat johtopäätökset eivät heijastu säännösehdotuksiin asianmukaisella tavalla. OK 7:3 §:n säännöksen ohella esityksellä luotaisiin uusi, turvaamistoimea muistuttava mekanismi, jonka suhde olemassa olevaan turvaamistoimisääntelyyn ei ole esityksen perusteella selvä. Lisäksi väliaikaista kieltoa koskevaan säännökseen liittyy etukäteisnautintaa koskeva ongelma, jota ei ole esityksessä ratkaistu.

Etukäteisnautinta on turvaamistoimia koskevien säännösten rakenteellinen ongelma, johon on oikeuskäytännössä suhtauduttu pidättyvästi. Etukäteisnautinta tarkoittaa sitä, että hakija saavuttaa turvaamistoimipäätöksellä sellaisen oikeuden nauttimisen ennakolta, jota hän voisi muutoin vaatia vasta pääasian oikeudenkäynnissä. Oikeuskäytännössä turvaamistoimea ei ole myönnetty ilman erityisiä perusteita, jos käsillä on etukäteisnautintatilanne, sillä koko turvaamistoimijärjestelmän lähtökohtana voidaan pitää sitä, että turvaamistoimella hakijalle annetaan ainakin toistaiseksi vähemmän kuin mihin niin sanottu päävaade oikeuttaa (KKO 2003:118). Nyt ehdotettavalla sääntelyllä tehtäisiin tähän lähtökohtaan verrattuna erittäin perustavanlaatuisen poikkeus, sillä toisin kuin yleisellä turvaamistoimella, väliaikaisella kiellolla myönnettäisiin hakijalle käytännössä

täysimääräisesti se, mitä pääasiaa koskevalla kanteella voitaisiin vaatia. Lisäksi tuomioistuimen harkinnan mukaan kyseinen vaatimusten taso olisi mahdollisesta jopa ylittävä.

Esityksen suhde ILO:n yleissopimukseen

Työtaisteluoikeuden rajoituksia kuvaavassa kappaleessa kuvaillaan kansallisen lainsäädännön nykytilaa, joka on itsessään ongelmallinen suhteessa esityksessä avattujen kansainvälisen oikeuden periaatteiden kanssa. Mietinnön perustelut on muotoiltu siten, että nk. vähimmäispalveluvaatimukset olisivat yksiselitteinen vaihtoehto lakko-oikeuden rajoittamiselle. Tällä muotoiluilla luodaan mielikuva siitä, että vähimmäispalveluvaatimusten asettamisessa ei olisi kysymys työtaisteluoikeuden rajoituksista. Vähimmäispalveluvaatimusten asettamisessa on aina kysymys työtaisteluoikeuden rajoittamisesta. Asiallisesti määrittelyn lähtökohdaksi olisi otettava se, että vähimmäispalveluvaatimusten asettaminen on lainsäätäjän käytettävissä vaihtoehto työtaisteluoikeuteen kohdistuvien kieltojen tai voimakkaampien rajoitusten säätämiseksi niissä harvoissa tapauksissa, missä olisi sinänsä perusteltua asettaa jopa laajempia työtaisteluoikeuteen kohdistuvia kieltoja.

ILO:n valvontamekanismin puitteissa kaikkien työtaisteluoikeuden rajoitusten "tulisi olla kohtuullisia, eivätkä ne missään tapauksessa saisi muodostaa merkittävää rajoitusta ammattiyhdistysjärjestöjen käytettävissä oleville toimintatavoille."

Nyt käsillä olevan suojelutyötä koskevan lainsäädäntöhankkeen osalta keskeisimmät valvontamekanismin johtopäätökset liittyvät etenkin vähimmäispalveluiden järjestämistä koskeviin periaatteisiin ja olennaisiin palveluihin, akuuttia kansallista hätätilaa ja julkisia palveluita koskevien käsitteiden määrittelyyn. Esityksellä laajennetaan etenkin olennaisten palveluiden käsitettä tavalla, jota voidaan luonnehtia vähintään merkittäväksi rajoitukseksi ammattiyhdistysten käytettävissä oleville toimintatavoille.

Vaikka esitysluonnoksen kansainvälisten sitoumusten reunaehdot kuvaavassa kappaleessa on tunnustettu oikein se, että vähimmäispalveluiden määrittäminen on ensisijaisesti osapuolten välinen neuvottelukysymys, nyt esitettävä sääntelymalli ei vastaa kyseistä periaatetta. Vähimmäispalveluedellytykset liittyvät olennaisesti aina tiettyyn alaan tai sektoriin, jossa näiden käyttöä voidaan perustella. Esitysluonnoksen kuvausten puutteellisuus ilmenee etenkin siitä, että esityksessä ei kuvata esim. ILO:n CFA:n tai asiantuntijakomitea CEACR:n valvontakäytäntöä laisinkaan siltä osin, kun näissä käsitellään kysymystä luonteeltaan yleisten ja rajaamattomien työtaisteluoikeuteen kohdistuvien rajoitusten yhteensopimattomuudesta yleissopimusten kanssa. Nyt esitettävä sääntelymalli sen sijaan perustuu juuri tällaiselle, soveltamisalaltaan yleiselle ja kaikki työtaistelutilanteet kattavalle yksipuoliselle oikeusturvamekanismille.

Vähimmäispalveluvaatimuksia voidaan asettaa ex lege niissä tilanteissa, missä on kysymys yhteiskunnan kannalta olennaisista palveluista. ILO:n valvontakäytännön käsite olennaisista palveluista ei kuitenkaan ole riippuvainen kansallisista määritelmistä. ILO:n valvontamekanismin

puitteissa olennaisilla palveluilla tarkoitetaan yksinomaan niitä palveluja, jotka valvontakäytännössä on määritelty olennaisiksi. Käsitettä tulee tarkastella suppeasti. Esitysluonnos vaikuttaa edelleen perustuvan vahvasti sille oletukselle, että lainsäätäjä voisi poliittisen päätöksenteon perusteella yksiselitteisesti ja tyhjentävästi määritellä olennaisten palveluiden sisällön laajasti ja riippumatta alalla toimivien työmarkkinaosapuolten näkemyksestä.

Olennaisista palveluista on erotettava sellaiset palvelut, jotka voivat olla yhteiskunnan kannalta keskeisiä tai tärkeitä ja joissa vähimmäispalveluvaatimusten toteuttamista voidaan tapauskohtaisesti edellyttää, kun kyseessä on esim. laitoksen turvallisuus tai laitteiden toiminnan ylläpito. Vaikka tällaisten palveluiden kohdalla kansallisilla olosuhteilla voi olla laajaakin merkitystä sen suhteen, mitä on pidettävä yhteiskunnan kannalta olennaisena, lainsäädännöllä ei kuitenkaan voida määritellä laajentavasti etukäteen niitä tilanteita, joissa jokin muu kuin olennainen palvelu muuttuu olennaiseksi työtaistelun keston tai laajuuden vuoksi ilman, että tietyt edellytykset täyttyvät. Nämä periaatteet kulkevat hyvin synkronisesti ratkaisussa KKO 2023:95 esitetyn kanssa. Olennaisia palveluita ei voida määritellä laveasti tai avoimin kriteerein. Työtaisteluoikeuden rajoittamiseen oikeuttavien olennaisten palveluiden käsite menettää merkityksensä, jos kansallinen lainsäädäntö määrittelee nämä palvelut liian laajasti. Rajoitetun määritelmän lähtökohta on suhteellisen selvä: olennaiset palvelut ovat vain ne, joiden keskeyttäminen vaarantaisi koko väestön tai väestön osan hengen, turvallisuuden tai terveyden.

Kriteerit ovat selvät ja niihin on myös viitattu perusteluissa, vaikka ehdotettu sääntely ei tältä osin vastaa omia perusteluitaan. Ensinnäkin rajoituksen kohteen on oltava aidosti ja yksinomaan vähimmäispalvelu, eli palvelu, joka rajoittuu ainoastaan toimintoihin, jotka ovat ehdottoman välttämättömiä väestön perustarpeiden tai palvelun vähimmäisvaatimusten täyttämiseksi, samalla säilyttäen käytetyn painostuskeinon tehokkuuden. Lisäksi koska tällä tavalla rajoitetaan olennaista työntekijöiden käytettävissä olevaa painostuskeinoa heidän etujensa puolustamiseksi, heidän järjestöillään tulisi olla halutessaan mahdollisuus osallistua tällaisen palvelun määrittelyyn yhdessä työnantajien ja viranomaisten kanssa.

Nyt ehdotettava sääntely ylittää nämä kriteerit kirkkaasti etenkin siltä osin, miten järjestöjen mahdollisuus osallistua palvelun määrittelyyn on turvattu. Kuten edellä on todettu, esityksellä ei edes pyritä rajaamaan sääntelyn soveltamisalaa yhteiskunnan kannalta aidosti olennaisiin palveluihin, vaan enemmänkin oletetaan, että kaikki palvelu- ja tuotantotoiminta, jossa esityksessä mainitut oikeushyvät voivat vaarantua, on sillä tavalla yhteiskunnan kannalta olennaista, että työtaisteluoikeuden lakisääteiset rajoitukset ovat perusteltuja. Toiseksi olennaisten palveluiden määritelmän sisällöstä ei millään tavalla voida katsoa olevan osapuolten välillä konsensusta tässä tapauksessa, eikä olennaisten palveluiden määrittelyn ehdotettavan sääntelyn perusteella voida katsoa tukeutuvan neuvotteluun tai dialogiin osapuolten välillä. Päinvastoin olennaisten palveluiden määrittelyn tarve tulisi jatkossa seuraamaan yksinomaan työnantajan vaatimuksesta.

Vähimmäispalveluedellytyksiä koskevaa eturiitaan kiinteästi liittyvää kysymystä ei voida kääntää suoraan ja keinotekoisesti oikeusriidan käsittelyjärjestykseen, vaan ne tulisi käsitellä yksinomaan osapuolten välillä. Lainsäätäjällä olisi mahdollisuus luoda puitteet tällaisten edellytysten

määrittelylle ja käsittelyjärjestykselle työehtosopimustoimintaa ja eturiitojen käsittelyä tukevin mekanismein, mutta nyt esitettävässä sääntelyssä ei ole tästä kysymys. Palkansaajakeskusjärjestöt ovat työryhmätyöskentelyn aikana pitäneet avoimena vaihtoehtoa sille, että osapuolten keskinäisiin järjestelyihin perustuvaa ratkaisumallia selvitettäisiin, mutta valitettavasti kyseistä vaihtoehtoa ei ole harkittu.

Tuomioistuimen summaarisessa menettelyssä suorittama lainsäädännön soveltamista koskeva ratkaisu ei esitettävän sääntelyn valossa kykene vastaamaan tarpeeseen ottaa osapuolten legitiimit näkökulmat huomioon. Summaarisen menettelyn puitteissa on yksinkertaisesti mahdotonta käsitellä asianmukaisesti kysymystä siitä, onko yksittäisessä tapauksessa tarkasteltava palvelu siinä määrin perustavanlaatuisesti merkittävä, että vähimmäispalveluedellytyksiä voidaan soveltaa. Niin ikään nykyisessä muodossaan esitettävä neuvotteluelvoite ei sellaisenaan turvaa ja ehkäise riittävällä tasolla sitä, että oikeusturvamekanismia käytetään väärin yksinkertaisesti työtaistelun vaikutusten minimoimiseksi.

Kompensatoriset takeet

Sikäli kun puhutaan olennaisista palveluista sanan suppeassa merkityksessä ja käsillä olisi tilanne, jossa palveluiden keskeyttäminen vaarantaisi koko väestön tai väestön osan hengen, turvallisuuden tai terveyden, rajoitukset tai jopa kiellot voivat olla perusteltuja. Sikäli kun näitä asetetaan, ehdottomana edellytyksenä on kuitenkin pidettävä sitä, että rajoitusta tai kieltoa seuraa myös vastaavat kompensatiot tai kompensatoriset takeet työtaisteluoikeuden menettämisen vuoksi. Ehdotuksessa lähtökohdaksi on erikseen perustelematta omaksuttu se, että näille ei ole tarvetta.

Lainsäätäjän tulisi rajata suojelutyön nimikkeellä esitettävä työtaisteluoikeuden rajoitus kohdistumaan yksinomaan sellaisille aloille, jotka ovat yhteiskunnan kannalta olennaisia sanan suppeassa merkityksessä ja niihin tilanteisiin, joissa em. kriteerit täyttyvät. Näissä tilanteissa tulisi myös turvata – tavalla tai toisella – tehokkaat kompensatoriset takeet työtaisteluoikeuden painostusvoiman menettämisen seurauksena. Nykyinen sovittelujärjestelmä jättää kysymyksen täysin avoimeksi etenkin tulevien ns. vientimallia koskeneiden lakimuutosten valossa. Tämän lainmuutoksen vaikutuksia ei ole ko. asiayhteydessä arvioitu millään tavalla.

Esityksen suhde yleisiin perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin

Esityksessä tunnistetaan työtaisteluoikeuden perusoikeusasema ja todetaan perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa se tosiasia, että rajoitusten on oltava myös tarpeellisia demokraattisessa yhteiskunnassa. Lisäksi esityksessä todetaan yksiselitteisesti se tosiasia, että suojelutyön antamisessa ei ole yleisesti ilmennyt erityisiä ongelmia tai epäselvyyksiä, jotka olisivat johtaneet sääntelyllä turvattavien oikeushyvien vaarantumiseen (s. 36). Esitystä perustellaan myös sillä tavoitteella, että ehdotettava lainsäädäntö ei juuri muuttaisi nykytilaa olennaisilta osiltaan (s.

37) ja edelleen lähtökohtana pidettäisiin sitä, että osapuolet neuvottelevat suojelutyöstä (s. 43). Nämä tavoitteet ovat sellaisenaan ristiriidassa esityksessä oletetun sääntelytarpeen kanssa. Niin ikään lain voimaantuloa koskeva esitys, jonka mukaan lain on tarkoitus tulla voimaan ”mahdollisimman pian” ei ole edellä kuvatun valossa millään tavalla perusteltu.

1 §

-

3 §

-

8 c §

Esitysluonnoksen perusteluissa esitetään käytännössä nykyisen oikeustilan pysyttämistä siltä osin, kun työtaisteluoikeus virkasuhteissa on tälläkin hetkellä Suomessa rajoitettua. Esityksen lähestymistapa on täysin epäkoherentti jo yksinomaan siitä syystä, että esityksessä aiemmin kuvatut Suomea sitovat kansainväliset sitoumukset ovat monilta osin ristiriidassa virkamiehiä koskevien työtaisteluoikeuden rajoitusten kanssa.

Virkamiesten työtaisteluoikeus ei toteudu Suomessa täysin kansainvälisten sitoumusten edellyttämällä tavalla. Kuten kansainvälisten ihmisoikeussopimusten soveltamis- ja valvontakäytännössä on todettu, virkamiesten lakko-oikeutta voidaan rajoittaa niissä tapauksissa, kun kyseessä on julkisen vallan käyttäminen valtion nimissä. Tämä rajoittamisen mahdollisuus ei merkitse automaattista työtaisteluoikeuden täydellisen kieltämisen mahdollisuutta koskien kaikkia virkamiehiä ja viranhaltijoita. Suomessa rajoitukset koskevat virkamiehiä varsin yleisesti ja johtavat useissa tapauksissa työtaisteluoikeuden kohtuuttomiin rajoituksiin silloinkin, kun virkamiehet eivät käytä julkista valtaa valtion nimissä. Nyt ehdotettavalla sääntelyllä lisätään puuttumista virkamiesten työtaisteluoikeuteen.

Tilanteessa, jossa virkamiesten työtaisteluoikeuteen ollaan kohdistamassa uusia rajoituksia, olisi välttämätöntä arvioida myös nykyisen normituksen yhteensopivuutta paitsi perustuslain, myös kansainvälisten ihmisoikeusveloitteiden näkökulmasta. Mitään tällaista arviota ei ole tehty. Hallituksen esitysluonnoksessa asiaa ei käsitellä laisinkaan, vaikka pelkästään luonnoksessa esitetyin perustein on selvää, että ristiriita on olemassa ja ilmeinen.

8 d §

Lainvalmisteluvaiheessa ei käsitelty kattavasti esimerkiksi sitä, milloin työnseisauksen katsotaan olevan yhteiskunnalle vaarallinen, milloin se kohdistuu yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin ja vahingoittaa huomattavasti yleistä etua ja milloin kyse on uuden sääntelyn mukaisesta oikeushyvien vaarantumisesta. Nämä ovat kaikki perusteita, joilla työtaisteluoikeutta ja erityisesti virkamiesten ja viranhaltijoiden työtaisteluoikeutta rajoitettaisiin uuden sääntelyn tultua voimaan.

Edellä kuvatut ILO:n valvontakäytännön periaatteet eivät salli laveiden vähimmäispalveluedellytysten asettamista luonteeltaan pysyvien ja yleisten rajoitusten muodossa. Esitettävän huolehtimisvelvollisuutta koskevan säännöksen nojalla suojattavien oikeushyvien listaus on ongelmallinen tältä kannalta. Etenkin ehdotukseen sisältyvien työtaistelun aikana turvattavien oikeushyvien kohdat, jotka koskevat maanpuolustusta, valtion ylimmän päätöksenteon toimivuutta ja yhteiskunnan turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toiminnan tai muiden oikeushyvien turvaamisen kannalta välttämättömien tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tai tietojärjestelmien toimivuutta taikka maksuliikenteen toimivuutta, vastaavat perusteiltaan lähinnä sellaisiin tilanteisiin, jotka eivät realisoidu tavanomaisissa työtaistelutilanteissa. Vaikka kansallinen hätätila voi olla peruste rajoittaa työtaisteluoikeutta, sen varjolla ei voida perustella mitään tahansa rajoituksia silloin, kun kysymys ei asiallisesti ole poikkeusoloista. Ja silloinkin, kun kysymys olisi aidosti kansallisesta hätätilasta, rajoitukset tulisi kohdistaa tarkasti, niitä tulisi soveltaa suppeasti ja käyttöä rajoittaa ajallisesti vain siihen, mikä on ehdottoman tarpeellista. Suojelutyösääntelyn kohdalla nämä perusteet eivät täyty. Kyseiset oikeushyväluettelon kohdat tulisi ehdottomasti poistaa.

Huolehtimisvelvollisuuden listaus ei vastaa olennaisten palveluiden määritelmää

CFA:n ja CEACR:n vähimmäispalveluja koskevan käytännön yhteenvedona voidaan todeta, että vähimmäispalveluedellytyksiä työtaistelun aikana tulisi olla mahdollista asettaa vain niissä tapauksissa, joissa seuraavat edellytykset täyttyvät:

1. Kyseessä on palvelu, jonka keskeytyminen vaarantaisi koko väestön tai sen osan hengen, henkilökohtaisen turvallisuuden tai terveyden (olennaiset palvelut suppeassa merkityksessä); tai
2. Kyseessä on palvelu, joka ei ole olennainen käsitteen suppeassa merkityksessä, mutta joissa työtaistelun laajuus ja kesto saattavat aiheuttaa akuutin kansallisen kriisin, joka vaarantaa väestön normaalit elinolosuhteet; tai
3. Kyseessä on sellainen julkinen palvelu, jolla on perustavanlaatuinen merkitys yhteiskunnalle; ja
4. Rajoituksella mahdollisesta aidosti ja yksinomaan vähimmäispalvelu, eli kysymys on toiminnoista, jotka ovat ehdottoman välttämättömiä väestön perustarpeiden tyydyttämiseksi tai palvelun vähimmäisvaatimusten täyttämiseksi samalla, kun työtaistelun painostuskeino säilyy vaikuttavana; ja
5. Työntekijäjärjestöjen osallistuminen varmistetaan, koska järjestelmä rajoittaa yhtä työntekijöiden olennaisista painostuskeinoista heidän taloudellisten ja sosiaalisten etujensa puolustamiseksi,

järjestöjen tulisi halutessaan voida osallistua tällaisen palvelun määrittelyyn yhdessä työnantajien ja julkisten viranomaisten kanssa.

HE luonnoksen selkeä lähtökohta on ehdotettavan sääntelyn yleinen soveltamisala. Esitettävät rajoitukset eivät tee soveltamisalallaan erottelua sen suhteen, millaisesta palvelusta on kysymys. Tämä lähtökohta on vahvasti ristiriidassa esityksen omien perusteluiden kanssa jo yksinomaan siitä syystä, että esityksessä on tunnistettu pääasiallisten reunaehtojen seuraavan keskeisesti ILO:n sopimusten valvontakäytännöstä, jonka keskeisenä sisältönä on pidettävä nimenomaan palveluiden määrittelyä edellä mainittujen kriteerien perusteella.

Tämä nyt ehdotettavan sääntelyn perusongelma on nähdäksemme omiaan lisäämään häiriöitä ja epävakautta työmarkkinoilla, kun sääntelyllä legitimoidaan pyrkimykset rajoittaa työtaisteluita alasta riippumatta pelkästään yksinkertaisella väitteellä siitä, että työtaistelu vaarantaa mitä tahansa ehdotettavan sääntelyn luettelossa mainituista oikeushyvistä. Rajoitukset tulisi kohdentaa tarkasti ja niitä tulisi soveltaa suppeasti ja se tarkoittaa sitä, että myös sääntelyn soveltamisala tulisi rajata vastaavasti tarkoituksenmukaisella tavalla. Kyseisen ILO:n valvontakäytännöstä johdettavan periaatteen toteutumista asianmukaisella tavalla tulisi pitää välttämättömänä, sillä kysymys on osaltaan myös sääntelyn perustuslainmukaisuudesta perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa.

HE luonnokseen sisältyvä luettelo on myös tulkinnallisesti ongelmallinen. Esitys on tältä osin vain näennäisesti yhdenmukainen ILO-sopimusten valvontakäytännön kanssa, sillä jo ensimmäisessä henkeä ja terveyttä koskevan oikeushyvän määrittely poikkeaa suoraan siitä, miten kyseinen määritelmä on omaksuttu yleissopimusten tulkinnassa. Luettelon määritelmä tulisi heti ensimmäisen kohdan osalta oikaista vastaamaan niitä periaatteita, jotka on esityksessä tunnistettu ensisijaisiksi lainsäädännön reunaehdoiksi. Näiden mukaan kysymys on vakavasta ja välittömästä vaarasta väestön tai sen osan hengelle, henkilökohtaiselle turvallisuudelle ja terveydelle (existence of a clear and imminent threat to the life, personal safety or health of the whole or part of the population). Tältä osin rajoitukset ulottuvat jo sellaisenaan merkittävästi pitemmälle, kuin mikä olisi ILO:n periaatteiden valossa mahdollista.

Huolehtimisvelvollisuuden tavoite

Nähdäksemme nyt valittu sääntelytapa tukee ainoastaan sitä johtopäätöstä, että suojelutyötä koskevalla lakiesityksellä tavoitellaan yhteiskunnallisten intressien turvaamisen sijaan tai vähintään näiden lisäksi työnantajien subjektiivisten oikeuksien turvaamista. Tätä näkemystä tukee vahvasti se, että HE luonnoksessa kuvatulla tavalla sääntelyllä esitetään muodostettavaksi työnantajille myönnettävä oikeusturvamekanismi. Näiltä osiltaan esitys ei vastaa ILO:n valvontaelinten tulkintaa rajoitusten perustelemiseksi. Työtaisteluoikeuden rajoittaminen myös vähimmäispalveluedellytysten asettamisessa edellyttää painavia yhteiskunnallisia perusteita. Kysymys on yksinkertaistettuna siitä,

mahdollistetaanko lainsäädännöllä työtaisteluiden kieltäminen vai turvataanko sillä vähimmäispalveluiden toteutuminen.

Tässä yhteydessä katsomme asiallisesti huomauttaa, että esitykseen sisältyy myös itsenäistä ratkaisuelintä koskeva ongelma. Tuomioistuimet ratkovat ennen kaikkea oikeudellisia kysymyksiä soveltamalla voimassa olevaa lakia. Tähän prosessiin ei sellaisenaan liity varsinaisesti mitään vähimmäispalveluedellytyksiä koskevaa neuvottelua, joka on kuitenkin ILO:n valvontakäytännön selkeä lähtökohta myös niissä tilanteissa, missä osapuolet eivät ole päässeet asiassa yhteisymmärrykseen. Lainsäädännön tulisi turvata vähimmäispalvelutasoa koskevan kysymyksen ratkaisu sellaisessa elimessä, joka nauttii osapuolten luottamusta ja turvaa myös järjestöjen oikeuden osallistua vähimmäispalvelun määrittelyyn. Nyt käsillä olevassa esityksessä on pidettävä positiivisena seikkana sitä, että työntekijäliiton kuulemisesta ei voida poiketa, mutta valitettavasti esitettävä sääntely ei turvaa näiden periaatteiden toteutumista riittävällä tavalla. Käräjäoikeuksilla ei ole todellisuudessa mitään mahdollisuuksia täyttää itsenäisen sovittelumekanismien tehtävää summaarisessa menettelyssä. Prosessi käräjäoikeudessa nyt ehdotettavalla tavalla ei turvaa asianmukaisella tavalla työtaistelu-oikeuden toteutumista ja turvaa työntekijäyhdistysten vaikutusmahdollisuuksia vähimmäispalveluedellytysten vahvistamisessa ja/tai suojelutyön tarpeen määrittelyssä.

Yhteenvedo huolehtimisvelvollisuutta koskevasta pykäläluonnoksesta

Esityksen perustelut ovat epä johdonmukaiset. Kun perusteluista ilmenevällä tavalla voidaan tehdä varsin suora johtopäätös siitä, että mitään merkittävää muutosta suojelutyön järjestämiseksi ei tavoitella, herää kysymys siitä, miksi asiasta tarvitaan lainsäädäntöä. Mainittujen oikeushyvien turvaaminen toteutuu sellaisenaan jo pitkälti vallitsevan työmarkkinakäytännön puitteissa ja etenkin niiden oikeushyvien osalta, mitkä mahtuvat kansainvälisten sitoumusten perusteella olennaisten palveluiden määrittelyyn. Perusoikeuksien rajoittaminen vastaisuuden varalle ei kestä tarkastelua perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta.

Ehdotettava sääntely tulee väistämättä johtamaan tulkintaongelmiin. Vaikka taloudellisten tappioiden välttäminen ei ole perusteluiden mukaan suojattavien oikeushyvien piirissä, esitettävää oikeussuojakeinoa tullaan yleisten turvaamistoimihakemusten tapaan väistämättä käyttämään juuri pyrkimyksissä ehkäistä työtaisteluista aiheutuvia liiketoiminnallisia menetyksiä.

Kuten edellä on jo mainittu, suurin osa suojattavista oikeushyvistä ei ylipäätään liity tavanomaisiin työtaistelutilanteisiin, vaan enemmänkin poikkeusolosuhteisiin. Näitä ei tulisi edes pyrkiä ratkomaan vähimmäispalveluedellytyksiä koskevalla lainsäädännöllä. Vaikka tällaisten oikeushyvien suojaamiseksi voisi – tapauskohtaisesti – olla mahdollista asettaa huolehtimisvelvollisuutta pitemmälle ulottuvia työtaistelu-oikeuden rajoituksia, olisi näiden arvioinnissa myös kiinnitettävä erikseen huomiota rajoitusten perusteltavuuteen mm. rajoitusten tilapäisyyden ja kompensatoristen takeiden osalta. Mitään näistä ei ole asianmukaisesti huomioitu valmistelussa.

8 e §

Väliaikaisen kiellon tarpeellisuutta on perusteltu esityksessä sillä, että työtaistelut alkavat ”hyvin pian” työtaistelusta annetun ennakoilmoituksen jälkeen. Perusteluissa sivuutetaan täysin se tosiasia, että Suomessa on käytössä kansainvälisesti vertailtuna erittäin pitkä ennakoilmoitusvelvollisuus aika. ILO:n sopimusten valvontakäytännössä on yleisesti pidetty täysin hyväksyttävänä 24 tunnin ilmoitusaikaa. On täysin perusteetonta esittää, että kyseinen aika ei olisi riittävää etukäteisvarautumiseen etenkin, kun tässä yhteydessä tulisi myös huomioida asiaan olennaisesti liittyvät työriitalain 8 §:ssä säädettyt mahdollisuudet työnseisauksen siirtämiseen.

Työtaistelun siirtämistä koskevan työriitalain 8 §:n säännöksen suhdetta ehdotettavaan sääntelyyn ei ole asianmukaisesti arvioitu valmistelun yhteydessä, vaikka huolehtimisvelvollisuudella suojattavat oikeushyvät ovat väistämättä useimmissa tilanteissa täysin päällekkäiset ko. säännöksessä tarkoitetun sovittelun turvaamiseen tähtäävän sääntelyn kanssa. Mikäli työriitalain 8 §:n säännöstä sovelletaan yksittäisessä työriidassa, on käytännössä mahdotonta väittää, että edellä mainitut oikeushyvät vaarantuisivat ainakaan siitä syystä, että työtaisteluun ei ole voitu varautua.

Väliaikaista kieltoa koskevan säännöksen tarpeellisuus on itsessään hyvin kyseenalainen. Suojelutyötä koskevan sääntelyn kohdalla on ehdottoman tärkeää korostaa työnantajan vastuuta neuvotteluiden edistämiseksi. Väliaikaista kieltoa koskevan säännösehdotuksen osalta positiivisena muotoiluna voidaan pitää säännöksen spesifiä viittausta neuvotteluelvoitteeseen. Mikäli tätä ei olisi, säännös tulisi väistämättä käytettäväksi keinona neuvotteluiden sivuuttamiseen, muodostaen vain ja ainoastaan lakitekninen lisäedellytyksen legitiimin työtaistelu-oikeuden käyttämiseksi.

Neuvotteluelvoitteeseen viittaaminen säännöksessä ei kuitenkaan itsessään ole riittävää ehkäisemään oikeuden väärinkäyttöä, kun kyseessä on etukäteisnautintaan johtava oikeussuojakeino, jonka edellytyksiä arvioidaan summaarisessa menettelyssä. Kieltokanteen nostamisen laiminlyönti tulisi sanktioida ehdottomasti ex lege vahingonkorvausvastuulla tai hyvitysseuraamuksella. Kuten turvaamistoimia koskevan sääntelyn laajempi käsittely valmisteluvaiheessa olisi väistämättä osoittanut, etukäteisnautinnan mahdollistaminen ei ole missään tapauksessa tavoiteltava oikeustila. Kyseessä on turvaamistoimia koskevan sääntelyn menettelytavasta aiheutuva seuraus, jota pääsääntöisesti olisi pyrittävä välttämään. Etukäteisnautintaa ei tule mahdollistaa lainsäädännöllä, saati sitten tavoitella sitä. Etukäteisnautinnan saavuttaminen edes lyhyeksi aikaa väliaikaisen kiellon muodossa luo houkuttimen käyttää oikeusturvamekanismeja väärin puhtaasti työtaistelun vaikutusten heikentämiseksi. Pelkkä väliaikaisen kiellon peruuttaminen varsinaisen kanteen laiminlyönnin seuraamuksena ei ole millään tavalla riittävää. SAK katsoo, että väliaikaista kieltämistä koskeva säännösehdotus nykymuodossaan ei ole hyväksyttävä.

8 f §

Ehdotettava säännös mahdollistaa käytännössä neuvotteluelvoitteen kiertämisen. Säännökseen ei sisälly viittausta 8 d §:n 3 momenttiin, eikä siinä mainita suojelutyöstä neuvottelemista edellytyksenä sille, että kieltä voidaan hakea. Näin ollen säännöksen nojalla ehdotetussa muodossaan tullaan hakemaan työtaisteluille kieltä osapuolten välisten neuvotteluiden ohi ja jopa täysin kaikki neuvottelut sivuuttaen, nimellisestä neuvotteluelvoitteesta huolimatta. Esitettävässä säännöksessä on kysymys oikeudellisesta tulkinnasta, jossa arvio neuvotteluelvoitteen merkityksestä ja täyttämistä jää täysin käräjäoikeuden harkinnan varaan.

Kieltokannetta koskeva menettely on ongelmallinen. Kiireellisen käsittelyn osalta voidaan todeta, että vaikka asiaa ei käsiteltäisi summaarisessa prosessissa, säännös ei ainakaan kannusta arvioimaan kysymystä sen edellyttämässä laajuudessa. Säännöksessä annettaisiin kuitenkin tuomioistuimelle laaja harkintavalta tulkita tarpeelliseksi katsottavan kiellon laajuutta mahdollisuuksien mukaan. Tätä ei voida pitää hyväksyttävänä. Sääntelyn perusteella ei ole mitään estettä sille, että tuomioistuimet voisivat ratkaista kieltokanteet asiallisesti laajempaan kuin mitä edes huolehtimisvelvollisuutta koskevan säännöksen perusteella olisi mahdollista vaatia. Muotoilu, jonka mukaan harkintavaltaa rajoittaa ainoastaan epätasällinen ja tulkinnanvarainen ”mahdollisuuksien mukaan” -kriteeri, tulee ehdottomasti poistaa jatkovalmistelussa.

Muussa tapauksessa mekanismilla luodaan tosiasiallisesti, luonteeltaan yleisiä rajoituksia, joita tuomioistuimet voivat soveltaa eturiitaan kohdistuvin rajoittavin vaikutuksin, vaikka tällaisen intressien välisen ristiriidan ratkaisut tulisi hakea ennen kaikkea osapuolten välisiin neuvotteluihin ja näihin liittyviin asianmukaisiin työehtosopimustoimintaa tukeviin mekanismeihin. Työtaistelun kieltämistä koskeva säännösehdotus ei nykyisessä muodossaan vastaa esityksen tarkoitusta, jonka mukaan suojelutyön määrittelyn tulisi perustua osapuolten väliseen neuvotteluun.

8 g §

-

18 a §

-

18 b §

Esityksen kokonaisuudessaan käsittämä säädösehdotus on sellaisenaan omiaan lisäämään epävarmuutta työmarkkinoilla ja tulee väistämättä johtamaan perusteettomien kieltokanteiden nostamiseen. Ilmeisen perusteeton edellytys on liian löyhä seuraamus ennaltaehkäisemään kyseisen oikeusturvamekanismin väärinkäyttöä etenkin, kun työnantajalla on käytettävissään ehdotettavan sääntelyn lisäksi myös kaikki muutkin oikeussuojakeinot, jotka ovat olleet olemassa jo ennen esitettävää sääntelyä. Jatkovalmistelussa on tarpeen kiinnittää huomiota siihen, että seuraamuskyynnystä ei nykyisellä tavalla aseteta liian korkeaksi.

18 c §

Ehdotettava sääntelymalli sisältää itsessään jo väliaikaisen kiellon kohdalla uhkasakon, jolla varmistetaan kiellon noudattaminen. Hyvitysvastuusta säätäminen uhkasakon lisäksi on tarpeetonta. Säännöksen ratio ei voi perustua pelotevaikutukseen, jonka asiallisena funktiona on ennaltaehkäistä legitimiä ammattiyhdistystoimintaa pelkästään sillä, että on olemassa uhka ylivoimaisesta suoritusvelvollisuudesta.

Sääntelyn puitteissa on sanamuodon perusteella mahdollista ratkaista hyvitysseuraamus samassa summaarisessa oikeudenkäynnissä kieltopäätöksen kanssa. Hyvitysseuraamus ei myöskään esityksessä kuvatulla tavalla estä yleisen vahingonkorvausoikeudellisen seuraamuksen syntymistä.

Näin ollen työtaisteluun ryhtyvälle ammattiyhdistykselle saattaisi tosiasiaassa seurata useita päällekkäisiä seuraamuksia samasta työtaistelusta. Tätä ei voida pitää kohtuullisena.

18 d §

-

Lausunnonantajia pyydetään lausumaan siitä, onko työmarkkinoilla kohdattu ongelmia suojelutyöhön liittyen.

Työmarkkinajärjestelmä on vastannut hyvin suojelutyön tarpeeseen eikä sellaisia merkittäviä ongelmia ole havaittu, joihin lainsäädäntö kykenisi tehokkaasti vastaamaan.

Onko hätätyötä koskevaa sääntelyä tarpeen muuttaa ottaen huomioon lakiehdotukset ja jos on, millä tavalla?

ILO:n valvontakäytännössä tarkastellaan työtaisteluoikeuteen kohdistuvia vaikutuksia sekä lainsäädännön että käytännön näkökulmasta (in law and in practice). Kuten esityksessä on yksiselitteisesti todettu, työtaistelun rajojen alistaminen työnantajan päätökselle on täysin vastoin ammatillisen järjestäytymisvapauden periaatteita. Tässä kohtaa ei ole merkitystä sillä, onko kysymys terminologisesti suojelutyöstä, huolehtimisvelvollisuudesta vai hätätyöstä. Sikäli kun voimassa olevat rajoitukset tai näiden soveltamiskäytäntö johtaa efektiivisesti tilanteeseen, jossa työnantaja voi omalla päätöksellään asettaa työtaistelun rajat yksipuolisesti, kyseinen rajoitus tai soveltamiskäytäntö on vastoin järjestäytymisvapauden peruseriaatteita. Hätätyössä tässä merkityksessä olisi kysymys työnantajan direktio-oikeuden piirissä käyttämästä oikeudesta rajoittaa työtaistelun vaikutuksia. Tällaista sääntelyä ei voida pitää millään tavalla sallittuna.

Lisäksi kyseinen sääntelymalli olisi vastoin EU-oikeutta. Työaikalaki ja sen sisältämä säännös hätätyöstä perustuu täysin työaikadirektiiviin. Vaikka tämä ilmenee työaikalain esitöistä hieman välillisesti, kysymys hätätyön osalta on työaikadirektiivin 17.3 artiklan f) alakohdan mukaisesta poikkeuksesta, joka sallii direktiivin 3, 4, 5, 8 ja 16 artiklasta poikkeamisen työsuojelun puitedirektiivin 5 artiklan 4 kohdassa tarkoitetuissa olosuhteissa.

Direktiivin 89/391/ETY 5 artiklan 4 kohdan mukaan ”Tällä direktiivillä ei rajoiteta jäsenvaltioiden oikeutta säätää työnantajan vastuun poistamisesta tai sen rajoittamisesta tapauksissa, joissa tapahtumat johtuvat epätavallisista ja ennalta arvaamattomista olosuhteista, joihin työnantaja ei voi vaikuttaa, tai poikkeuksellisista tapahtumista, joiden seurauksia ei olisi voitu välttää huolimatta kaikista aiheellisista varotoimenpiteistä.”

Kyseisellä kohdalla viitataan tapahtumiin, jotka johtuvat epätavallisista tai ennalta arvaamattomista olosuhteista, joihin työnantaja ei voi vaikuttaa, tai poikkeuksellisista tapahtumista, joiden seurauksia ei olisi voitu välttää huolimatta kaikista aiheellisista varotoimenpiteistä. Poikkeaminen on mahdollista myös silloin, kun on kyse tapaturmasta tai tapaturman vaarasta.

Kaikki työaikadirektiivin soveltamista koskevat kysymykset ovat kiistatta EU-oikeuden soveltamisalalla. Eli toisin sanottuna kysymys on asioista, joissa sovelletaan myös EU:n perusoikeuskirjaa. Kuten tietyistä työajan järjestelyä koskevista seikoista annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivistä 2003/88/EY koskevassa komission tiedonannossa todetaan, työaikadirektiivin tavoitteena on suojella työntekijöiden terveyttä ja turvallisuutta vahvistamalla terveyttä ja turvallisuutta koskevat vähimmäisvaatimukset työajan järjestämiselle, eikä sen pitäisi olla alisteinen pelkästään taloudellisille näkökohdille.

Direktiivillä ei ole tarkoitettu mahdollistettavan säännösten muodostamasta kokonaisuudesta poikkeamista työnantajan taloudellisten etujen turvaamiseksi. Häätötyötä koskeva esitys näyttää työnantajapuolen esittämien eriävien mielipiteiden perusteella olevan perusteltu mm. juuri taloudellisen kannattavuuden perusteella.

Työtaistelutoimenpide ei ole unionin oikeudessa ja perusoikeuskirjan 28 artiklan tulkinnassa ennakoimaton tai poikkeuksellinen olosuhde, eikä oman henkilöstön työtaistelun osalta koskaan täysin työnantajan vaikutuspiirin ulkopuolella. Kuten EUT on vakiintuneessa oikeuskäytännössään katsonut, oikeus toteuttaa työtaistelutoimi lakko mukaan lukien on Euroopan unionin perusoikeuskirjan 28 artiklassa määrätty perusoikeus, jota suojataan unionin oikeuden ja kansallisten lainsäädäntöjen ja käytäntöjen mukaisesti (ks. C-438/05, International Transport Workers’ Federation ja Suomen Merimies-Unioni, tuomion 44 kohta).

Niin ikään EUT on tulkinnut kyseistä, perusoikeuskirjan 28 artiklassa tarkoitettua oikeutta sen ennalta-arvaamattomuuden osalta siten, että ”Vaikka lakko on ilmaus työntekijöiden ja työnantajan välisestä kiistasta ja sillä pyritään lamauttamaan työnantajan toiminta, lakko on kuitenkin yksi työehtosopimusneuvotteluissa mahdollisista toimenpiteistä, ja näin ollen se on ymmärrettävä tapahtumana, joka kuuluu asianomaisen työnantajan tavanomaiseen toimintaan, riippumatta kyseisten työmarkkinoiden tai kyseisen perusoikeuden täytäntöönpanemiseksi annetun kansallisen lainsäädännön erityispiirteistä.” (C-28/20, Airhelp, tuomion 28. kohta; C-613/20, Eurowings, tuomion 20. kohta)

Perusoikeuskirjan 28 artiklan tulkinnan osalta on selvää, että kysymys on työnantajan kannalta ennakoitavissa olevasta tapahtumasta, joka ei itsessään voi olla työsuojelun puitedirektiivissä tarkoitettu olosuhde. Kuten EUT on asiasta linjannut: ”-- lakko-oikeus on työntekijöille Euroopan unionin perusoikeuskirjan 28 artiklassa taattu oikeus, joten sen, että työntekijät vetoavat lakko-oikeuteen ja tämän seurauksena käynnistävät lakon, on katsottava olevan jokaisen työnantajan ennakoitavissa, ja näin on erityisesti siinä tapauksessa, että lakosta on annettu varoitus.” (C-28/20, Airhelp, tuomion 32. kohta; C-613-20, Eurowings, tuomion 25. kohta)

Ja vaikka perusoikeuskirjan tulkinnassa annetaan jonkin asteista merkitystä kansalliseen sääntelyyn perustuvalla ennakoilmoituksella, samaan aikaan on hyväksyttävä myös se, että työtaistelun vaikutukset voivat ilmetä myös aloilla, jotka eivät ole suoraan työtaistelun piirissä: ”Yhteisöjen tuomioistuin on sitä paitsi jo katsonut, että lakko, josta on annettu sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukainen varoitus ja jonka osalta on ilmoitettu, että se voi ulottua aloille, jotka vaikuttavat sellaisen yrityksen toimintaan, jota lakko ei alun perin koskenut, ei ole epätavallinen ja ennakoimaton tapahtuma.” (C-338/89, Organisationen Danske Slagterier, tuomion 18. kohta)

Hätätyö perustuu työaikadirektiiviin ja direktiivin sallimat poikkeukset eivät mahdollista tulkintaa, jossa työtaistelutoimenpiteet määriteltäisiin ennalta-arvaamattomiksi tapahtumiksi, jotka säännöksen perusteena toimivat. Unionin oikeudessa on varsin vakiintuneesti katsottu, että lakko on työnantajan ennakoitavissa oleva tapahtuma, tällä on lähtökohtaisesti keinot valmistautua lakkoon ja tarvittaessa lieventää sen seurauksia siten, että kyseinen työnantaja jossain määrin hallitsee tapahtumia.

Oikeusministeriötä pyydetään lausumaan erityisesti ehdotettaviin säännöksiin liittyvistä prosessuaalisista kysymyksistä (ml. oikeudenkäymiskaaren ja ulosottokaaren säännösten soveltuminen), ehdotettavien säännösten nojalla oikeudenvastaisesta työtaistelusta aiheutuvien vahinkojen korvaamiseen liittyvistä kysymyksistä (vahingonkorvauslain soveltuminen) sekä kaksoisrangaistavuuden kiellon soveltumisesta tilanteessa, jossa työtaistelu olisi sekä työrauhavelvollisuuden vastainen että ehdotettavien säännösten nojalla oikeudenvastainen.

-

Asianajajaliittoa pyydetään lausumaan erityisesti ehdotettaviin säännöksiin liittyvistä prosessuaalisista kysymyksistä.

-

Hiilesniemi Samuli
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry